

İKİ NAMAZI CEM ETMEK /BİRLEŞTİRMEK

Soru: İki namazı hangi hallerde birleştirmek caizdir?

CEVAP

Bazen iki namazı birleştirip bir vakitte kılmak gerekebiliyor.

Ameliyattaki doktor, doğum esnasında ebe veya boğulmakta olan bir insanı kurtarmak, o saatte bir imtihanda olmak veya hasta olmak, Devlet erkânının toplantıları gibi bir sebeple namaz kılınmazsa, iki namazı cem etmek yani birleştirip bir vakitte kılmak bazı mezheplerde caizdir.

İkindiyi öğle vaktinde, öğle ile birlikte **veya**

Yatsıyı akşam vaktinde, akşam ile birlikte kılmaya

Takdim ederek cem etmek denir.

Öğleyi ikindi vaktinde ikindi ile **veya**

Akşamı yatsı vaktinde, yatsı ile birlikte kılmaya

Tehir ederek cem etmek denir.

Sabah namazı cem edilmez.

Hanefi mezhebinde:

Hacılar, **Arafat'ta, hutbe okuyan imamın arkasında** öğle ile ikindi öğle vaktinde **takdim** ederek kılar.

Çadırlarda cemaatle **veya** yalnız kılarken, **cem edilmez.**

Müzdelif'de ise akşam ile yatsı, yatsı vaktinde tehir edip kılınır.

Müzdelif'deki cem için **cemaatle kılmak şart değil, münferit de cem edebilir.**

Başka yerde başka zamanlarda iki namazı cem edemezler. Ancak ihtiyaç ve zaruret olunca diğer mezheplerden birini taklit ederek kılar.

Maliki mezhebinde:

Arafat'ta öğle ve ikindi,

Müzdelif'de ise akşamla yatsı imam arkasında kılarken cem etmek sünnettir.

Seferde cem caiz; fakat deniz seferinde cem caiz değildir.

Cem için ihtiyaç hasıl olursa, diğer iki mezhepten biri taklit edilebilir.

Mukimken de önemli bir hastalıkta, ihtiyarlıkta cem edilebilir. Ayrıca, camide cemaatle kılarken, karanlıkla beraber şiddetli yağmur ve çamur olunca, takdimle cem caiz olur; fakat evde bu caiz olmaz. Cem edince, vitir vaktinde kılınır.

Maliki'de iki namazı birleştirirken öğleyi ikindiden, akşamı yatsıdan önce kılmak, birinci namaza dururken cem etmeyi niyet etmek, iki farzı peş peşe kılmak gerekir.

İki farz arasında abdest almak ve kamet getirmekte mahzur yoktur.

Sünnet kılmak mekruhtur.

Bazı âlimlere göre, düşün gibi bazı ihtiyaç hallerinde de mukimken cem caizdir.

Dolgu dışı olan **Hanefi**, hasta iken **Hanbeli**'yi değil, **Maliki**'yi taklit ederek cem edebilir.

Şafii mezhebinde:

Mubah olan seferde, Arafat ve Müzdelife'de,

Öğle ikindi ile, akşam yatsı ile cem edilir.

Şiddetli yağmurda sadece camide cemaatle cemi takdim caiz, cemi tehir caiz değildir.

Başka bir kavle göre de münferit kılan da cem edebilir.

Bir kavle göre, hastalık halinde de, cem etmek caizdir.

Bir korku sebebiyle cem caiz olduğu gibi, önemli ihtiyaç halinde mukimken de cem caizdir.

İmam-ı Nevevi ve **İbni Münzir** de böyle demiştir.

Şafii'de cem ederken öğleyi ikindiden, akşamı yatsıdan önce kılmak, birinci namaza dururken cem etmeyi niyet etmek, ikisini peş peşe kılmak gerekir.

İki farz arasında sünnet kılınırsa cem caiz olmaz, fakat abdest almak ve kamet getirmekte mahzur yoktur.

Hanbeli mezhebinde:

Arafat ve Müzdelife'de, mubah olan seferde, hastalıkta, emzikli olanda, istihaza, idrar ve yel kaçırmak gibi abdesti bozan özürlerde, abdest ve teyemmüm için meşakkat çekenlerde, âmâ olan, yer altında çalışıp da namaz vaktini anlamakta âciz olan, can, mal ve ırzından korkan, maişetine zarar gelecek olan da iki namazı cem edebilir.

Soğuk, kış, yağmur, çamur, fırtınada, yatsıyı akşam ile, evde de cem caiz, öğle ile ikindi caiz değildir.

Cem ederken öğleyi ikindiden, akşamı yatsıdan önce kılmak, birinci namaza dururken cem etmeyi, niyet etmek, ikisini peş peşe kılmak gerekir. A

abdest almak ve ikamet okumak zarar vermez. **Sünnet kılırsa cem sahih olmaz.**

Ağzında dolgusu olan **Hanefi**, hasta iken iki namazı cem için **Hanbeli**'yi değil, **Maliki**'yi taklit etmesi gerekir. Çünkü **Maliki**'de taklit imkanı vardır.

Maliki'de taklit imkanı olmayınca **Hanbeli** taklit edilir.

Mukimken iki namazı cem etmek

Soru: Mukimken hangi durumlarda iki namaz cem edilebilir?

CEVAP

Bir harac, yani bir sıkıntı, bir meşakkat olursa, öğleyle ikindi **veya** akşamla yatsı, **Hanbeli** mezhebi taklit edilerek cem edilebilir, çünkü İlmahal'de, (Namaz kılmak için işlerinden ayrılmaları mümkün olmayanların, **Hanbeli**'yi taklit ederek iki namazı cem etmeleri caizdir) deniyor. Namaz kıldığı için maişetine zarar gelmese bile, siciline işlenebiliyorsa **veya** başka mahzurları varsa, iki namazı, **mukimken** cem etmek caiz olur.

Caiz olan durumlardan bazı örnekler verelim:

- 1- Ebe doğumda olup namazı kazaya kalacaksa,
- 2- Ameliyattaki doktorun namazı kazaya kalacaksa,
- 3- Öğrenci sınavdayken namaz kazaya kalacaksa,
- 4- Hasta **veya** yaşlı abdest almakta ve namaz kılmakta zorluk çekiyorsa,
- 5- Uçakta abdest alıp namaz kılmak zor olacaksa,
- 6- Abdest **veya** namaz için yer bulunmazsa,
- 7- Abdest ve teyemmüm için zorluk varsa,
- 8- Güvenlik görevlisinin namaz kılma imkânı yoksa,
- 9- Dağda, gurbette, kışta kalıp vakitleri anlamak zor olursa,
- 10- Yağmur, fırtına gibi bir sebeple namaz kaçacaksa,
- 11- Namazı tuvalette bile kılma imkânı yoksa,
- 12- Mescidi olmayan otel, restoran, havalimanlarında, uluslararası toplantılarda namaz kazaya kalacaksa,
- 13- Yeni Müslüman olanın namaz kıldığı görülürse bir zarara uğrama ihtimali varsa,

- 14- Bir memur, toplantıyı bırakınca işine, maişetine zarar geleceksen,
- 15- Şehirlerarası yolculukta, otobüs durmayacaksa, yanında hastası varsa **yahut** ikinci otobüs için parası yoksa,
- 16- İstanbul gibi trafik problemi olan bir yerde, şehir içinde özel arabasıyla giderken trafik sıkışıp namaz kazaya kalacaksa,
- 17- Boğulacak olanı kurtarıırken namaz vakti çıkacaksa,
- 18- Düşmanın **veya** anarşistin bir zarar verme ihtimali varsa,
- 19- Abdesti bozan özü olanın, mesela ishalini **veya** idrarını tutamayanın; çibandan, yarasından kan akanın; basurundan kan; fistüllerinden, göbeğinden akıntı çıkanın; elde olmadan gaz kaçıranın; ağız dolusu kusanın ve bunlar gibi abdesti bozan bir özü olanın iki namazı cem etmesi caiz olur.
- 20- Gayrimüslimlerin de katıldığı iftar yemeklerinde namaz kılmak, fitneye sebep olacaksa, iki namazı cem caiz olur.

Soru: Yolculukta **veya** mukimken, bir ihtiyaçtan dolayı akşam vaktinde, akşamla yatsı cem edilince, vitri de cem etmek caiz midir? Bir de, İslam Ahlakı kitabında, (**Malikiyi taklit edenin, harac olunca, vitir namazını terk etmesi caiz olur**) deniyor. **Harac**, zaruret demek midir?

CEVAP

Harac, zaruret demek değildir. Bir sıkıntı, bir güçlük olması demektir.

Bir harac olmadan, iki namaz cem edilemez. Zorluk varsa, seferde, diğer üç mezhepten birini taklit ederek, akşamla yatsı cem edilebildiği gibi, **mukimken** de, **Hanbelî** taklit edilerek cem edilebilir. Fakat vitir cem edilmez, imsak vaktine kadar kılınır. Eğer bu vakte kadar da kılma imkânı olmazsa, bir özürle kazaya kaldığı için günah olmaz.

İmameyne göre ve diğer üç mezhepte **vitir** sünnettir. Harac olduğu zaman, diğer üç mezhepten biri taklit edilirse, vitri kazaya bırakmak, hatta terk etmek de caiz olur. Yolculukta **veya** mukimken harac olunca, **İmameynin** kavline de uyularak vitir kazaya bırakılabilir **veya** terk edilebilir. Ancak bunlar, harac olmadan yapılmaz.

Soru: Seferi olan bir kimse cemaatle akşamı kıldıktan sonra hemen arkasından yatsıyı takdim ederek kılabilir mi?

CEVAP

Evet.

Soru: Misafir, seferde **Şafii** veya **Maliki**'yi taklit ederek iki namazı cem edebilir mi?

CEVAP

Evet edebilir, ama bir ihtiyaç olması gerekir. İhtiyaçsız cem edilmez.

Seferde trenle giden bir kimse, trende namazlarını ayakta kılamazsa, tren durduğu zaman takdim ve tehirle kılar.

Gerek yolda ve gerekse seferde ihtiyaç hasıl olmadan takdim ve tehir ile namaz kılınmaz. Çünkü, kolay hükümleri toplamaya **telfik** denir ki, caiz olmaz.

Soru: Öğle ile ikindiye cem etmek için, öğle vakti çıktıktan sonra cem etmeye niyet edilir mi?

CEVAP

Öğle çıkmadan önce cem etmeye **niyet** edilir.

Soru: Seferde namazı cem ederken o mezhebin şartlarına uymak şart mı?

CEVAP

Mezhep taklit ederken şartlarına uymak şarttır.

Soru: Seferi olan, namazı cem etmek için ne zaman niyet eder?

CEVAP

Kılacağı zaman. Yola çıkmadan önce cem edilmez.

Soru: İkinci vakti mukim olacağını bilen öğle ile ikindiye cem edip ikinci vaktinde kılması caiz mi?

CEVAP

Zaruretsiz tehir etmek günahdır.

Soru: Seferde, ikindide namaz kılma imkanımız olmaz diye, **Maliki** mezhebini taklit ederek, öğle ile ikindiye, öğle vaktinde cem ettikten [birleştirip kıldıktan] sonra, ikindide namaz kılacak vakit bulursak, ikindiye tekrar kılmamız gerekir mi?

CEVAP

Namaz kılınmıştır, tekrar kılmak gerekmez. Ancak ihtiyata riayet etmek iyi olur. Belki cem etmeyi gerektirecek sebep olmayabilir **veya** iki namazı cem ederken gerekli şartlara uyulmamış olabilir. Bunun gibi sebeplerle cem sahih olmamış olabilir. Bu bakımdan (**Vaktine yetişip de kılamadığım son ikindi namazının farzını kılmaya**) diyerek bir namaz kılmak iyi olur. İkinci sahih olmuşsa bu kıldığımız kaza namazı yerine geçer. İkinci sahih olmamışsa onun yerine geçer.

Soru: Öğle tehir edildikten sonra ikindinin mekruh vakti girmişse, yine de ikindi ile cem edip kılınabilir mi?

CEVAP

Elbette kılınır.

Soru: İki namazı cem etmek zorunda kaldığım zaman, iki namaz arasında "Allahümme entesselamü.." yü okuyorum. Caiz midir?

CEVAP

Allahümme entesselamü... namazdan sayılır, mahzuru olmaz.

Soru: İhtiyaç halinde namazı **Hanbeli'**ye göre cem ederken, dolgu için **Maliki'**yi taklit eden kişi, hem **Maliki'**yi hem **Hanbeli'**yi taklit ettiğini hatırlaması lazım mı?

CEVAP

Evet. Cem ettiği iki namazda da böyle niyet eder.

Soru: İlmihalde diyor ki: (**Hanbeli** mezhebinde, seferde, hastalıkta, kadının emzikli veya müstehaza olmasında, abdesti bozan özürlerde, abdest ve teyemmüm için meşakkat çekenlerde ve a'mâ ve yer altında çalışan gibi, namaz vaktini anlamakta âciz olanın ve canından, malından ve namusundan korkanın ve maişetine zarar gelecek olanın, iki namazı cem etmeleri caiz olur.) **Müstehaza** halinde kadın niye namazlarını cem edebilir?

CEVAP

İstihaza halindeki kadına **müstehaza** denir. İstihaza ise, normal âdetinden sonra, kan gelmesi demektir. Böyle kadının her namaz vaktinde tekrar abdest alması sıkıntılı olur. Hem çamaşırını değiştirecek hem de ikinci vakitte tekrar abdest alma zorluğu vardır. Bu zorluktan dolayı iki namazı cem etmesi caiz olur. **Zaten mezhep taklidi zaruret olduğu zaman değil, ihtiyaç, haraç, bir sıkıntı olduğu zaman yapılır.**

Zaruret olunca, başka mezhepte de kolaylık yoksa kendi mezhebi affeder. Eğer başka mezhepte bir kurtuluş varsa **o taklit edilir**. Diş dolgusu böyledir. Çünkü başka bir mezhepte kurtuluş yolu vardır. Hiç bir mezhepte kurtuluş yolu olmasaydı, o zaman kendi mezhebi onu affederdi, yani yaptığı şey caiz olurdu.

Maliki mezhebini taklit eden istihazalı kadın için iki namazı cem etmeye lüzum yoktur. Çünkü istihaza hâli onun abdestini bozmadı. Aynı abdestle ikinci vakitteki namazı da kılabilir.

Mezhep taklidi bir rahmeti ilahidir. Bu rahmetten faydalanmalı, taassuba [bağnazlığa] kapılıp da bu rahmetten kaçmamalıdır.

Soru: **Maliki** mezhebini taklit eden bir kimsenin namazları cem edebilmesi için mazereti ne olmalıdır?

CEVAP

Aynen **Hanefi** gibidir, farkı yoktur. **Hanefi**'de cem edebilmek için ne şartlar gerekiyorsa, taklit edende de o şartların olması gerekir. Taklit eden kendi mezhebinden çıkmış sayılmaz. Cem edebilmek için taklit edenle taklit etmeyen arasında fark yoktur.

Soru: Ağzında dolgusu olan mukim iken, ihtiyaç hâlinde **Hanbeli** mezhebini taklit edip iki namazı cem edebilir mi?

CEVAP

Hanbeli'de gusülde ağzın içini yıkamak farz ise de, ihtiyaç olunca, **Hanbeli**'yi taklit ederek iki namazı mukim iken cem etmek caizdir, telfik olmaz. Telfik, ihtiyaçsız başka mezhebin kolay kavillerini almaktır, haramdır. Bir ihtiyaç olunca telfik olmaz, caiz olur.

Trafik problemi ve ruhsat

Soru: Bir yazıda, "İstanbul gibi trafik problemi çekilen bir yerde, arabası ile giderken trafik sıkışıklığından dolayı, evine ulaşamayıp yolda da, abdest alıp namaz kılacak yer bulamayan iki namazı cem edebilir" deniyor. Bu hareket, namaza önem vermemeyi ve namazı hafife almayı göstermez mi?

CEVAP

Tersine, namaza çok önem vermeyi gösterir. Çünkü namazı zaruretsiz kazaya bırakmak haramdır, büyük günahdır. İçki içmekten ve başka haramlardan daha büyük günahdır. Böyle bir günaha düşmemek için, hak olan başka bir mezhebi taklit etmek gerekir. Bu önemli ruhsattan da faydalanmak gerekir. Çünkü bir hadis-i şerif meali şöyledir:

(Ruhsatlardan faydalanmayan, Arafat dağı kadar günah işlemiş olur.) [**Taberani**]

Bir âyet-i kerime meali de şöyledir::

(Allah size kolaylık ister, zorluk istemez.) [Bekara 185]

Cem etmeden mukim olmak

Soru: Bir yolcu, **Malikî** mezhebini taklit ederek öğleye ikindiye, ikindi vaktinde cem etmeye niyet edip de, ikindi vakti girince mukim olsa, öğleyi kazaya bırakmış olacağı için, günaha girmiş olur mu?

CEVAP

Kasten kazaya bırakmadığı için günah olmaz. (**Fetava-i fıkhıyye**)

Böyle durumlarda, **Hanbeli**'yi taklit ederek **mukimken** de cem edebilir. Cem ederken, öğleyi iki, ikindiye de dört rekât olarak kılar.

Cem ederken cemaate uymak

Soru: Bir ihtiyaç hâlinde, diğer üç mezhepten birine uyup iki namazı, mesela öğle ile ikindiye, öğle vaktinde cem ederken, öğlenin farzını cemaatle, ikindinin farzını da yalnız kılmak caiz olur mu? **Yahut** cemi ikindi vakti yaparken, öğleyi yalnız kılip ikindiye cemaatle kılmak caiz olur mu?

CEVAP

Evet, ikisi de caizdir, vaktin farzını kılarken imam olmak da caizdir. Dikkat edilmesi gereken şey, cem ederken, iki farzı peş peşe kılmak gerekir, arada başka namaz kılınmaz.

Öğle ile ikindiye cem etmek

Soru: Bazen zaruret olunca öğleyi kılamıyorum, ikindi vakti girince ikindiye birleştiriyorum. İkindiye birleştirebilmek için nasıl niyet etmem gerekiyor?

CEVAP

İkindiye öğleyi birleştirebilmek için önce, öğleyi vaktinde kılamazsam, asr-ı evvelde kılarım, asr-ı evvelde de kılamazsam, asr-ı sanide ikindiye cem ederim diye düşünmek gerekir. Sonra da öğleyi meşru bir sebeple öğle vaktinde kılamayınca, **İmam-ı azam** hazretlerinin kavline uyarak asr-ı evvelde kılmaya çalışmalı, **asr-ı evvelde** de kılma imkanı yoksa, o zaman **asr-ı sanide**, **Hanbeli** mezhebi taklit edilerek ikindiye **cem ederek kılınır**.

Bugünkü öğle namazını cem ederek ikindi namazıyla kılıyorum diye niyet edilir.

Akşamı vaktinde kılamayan da, yatsı ile cem edebilmesi için böyle niyet eder. İkindide olduğu gibi yatsıda da iki vakit vardır. Buna **İşa-i evvel** ve **İşa-i sani** denir. [İşa, yatsı demektir.] İşa-i sani, işa-i evvelden, Eylülünden Mart ayına kadar 10-12 dakika sonradır. Nisanda 12-14, Mayıs'ta 14-18, Haziranda 18-19, Temmuzda 15-19, Ağustosta ise 12-15 dakika sonradır. Hem **İmam-ı a'zam** hazretlerinin, hem de **İmameyn**'in kavline uyabilmek için ikindiye asr-ı sanide, yatsıyı da **ışa-i sani**'de kılmak iyi olur.

Arabada namaz

Soru: Kış günü ikindiye kılip akşamı evimde kılarım diye yola çıkan ve yatsıya evine varamayan kimse, yolda arabasında namazını ima ile kılamaz mı?

CEVAP

Namazı cem etmek, arabada ima ile kılmaktan önce gelir. Eve gidince yatsı ile cem etme imkanı varsa, **(namazı yatsı ile cem edeceğim)** diye niyet eder ve eve

gidince de cem eder. Yatsıya da eve gitme imkanı yoksa, o zaman mecburen araba içinde ima ile namaz kılınır.

Namazları cem ederken

Soru: İşyerinde, askerde veya okulda namaz kılma imkanı olmayan kimse, namazı kazaya mı bırakmalı, yoksa öğleyle ikindiye, akşamla da yatsıyı cem mi etmeli?

CEVAP

Namazı kazaya bırakmak, büyük günahtır. Önce kendi mezhebimize göre vaktinde kılmak için bütün imkanlar araştırılır. Hatta, tuvalette kılınır. Bu da, mümkün olmazsa, **Hanbeli** mezhebinde, böyle durumlarda, **mukim** iken de, öğleyle ikindiye veya akşamla yatsıyı cem etmek caizdir. Öğleyle ikindi, öğle veya ikindi vaktinde cem ederek, yani birleştirilerek kılınabilir. Cem edince, iki namazın farzı peş peşe kılınır. **Arada sünnet veya kaza namazı kılınmaz, başka bir şey yapılmaz, konuşulmaz.**

Öğle vaktinde kılınacaksa, öğle namazına dururken, **öğle ile ikindiye cem etmeye diye niyet edilir.** Öğlenin farzı kılındıktan sonra, **(Niyet ettim Hanbeli mezhebine uyararak, ikindiyle cem ederek, öğle vaktinde kılmaya)** diye niyet ederek, ikindi namazı kılınır.

Öğleyi, vaktinde kılma imkanı yoksa, öğle vakti çıkmadan önce, **(İkindi vakti, ikindi ile cem ederim)** diye düşünmeli.

İkindi vaktinde kılınırken, **(Niyet ettim Hanbeli mezhebine uyararak, ikindi vaktinde kılmaya)** diye niyet ederek, **öğle** namazı kılınır. Sonra, **ikindi** namazı kılınır.

Bir ihtiyaç olursa, **mukim** iken de, akşamla yatsı namazları da, akşam veya yatsı vaktinde, **Hanbeli** mezhebi taklit edilerek şöyle cem edilebilir:

Akşam vaktinde kılınacaksa, akşam namazına dururken, akşamla yatsıyı cem etmeye niyet edilir. Akşamın farzını kılındıktan sonra, **(Niyet ettim Hanbeli mezhebine uyararak, yatsıyı takdim ederek, akşamla cem etmeye)** diye niyet ederek, yatsının namazı kılınır.

Akşamı, vaktinde kılma imkanı yoksa, akşam vakti çıkmadan önce, **(Yatsı vakti, akşam ile cem ederim)** diye düşünmeli. Yatsı vaktinde kılınırken, **(Niyet ettim Hanbeli mezhebine uyararak, akşamı tehir ederek, yatsı vaktinde yatsıyla cem etmeye)** diye niyet ederek, akşam namazı, sonra, yatsı namazı kılınır.

İkindiyle akşam cem edilmez. Sabah namazı da, yatsı veya öğle namazıyla cem edilmez, vaktinde kılmak gerekir.

Vitir cem edilmez, imsak vaktine kadar kılınır. Eğer bu vakte kadar da kılma imkânı olmazsa, bir özürle kazaya kaldığı için günah olmaz. **İmameyn'e** göre ve **diğer üç mezhepte vitir sünnettir.** Harac [sıkıntı] olduğu zaman, diğer üç mezhepten biri taklit edilirse, vitri kazaya bırakmak, hattâ terk etmek de caiz olur. Yolculukta **veya** mukimken harac olunca, **İmameynin** kavline de uyularak vitir kazaya bırakılabilir **veya** terk edilebilir. Ancak bunlar, harac olmadan yapılmaz.

Harac olmadan cem edilmez

Soru: Diş dolgusu **veya** başka bir sebeple **Maliki** mezhebini taklit eden, harac olmasa da, seferde öğleyle ikindi ve akşamla yatsı namazlarını cem ederek kılabilir mi?

CEVAP

Hayır, **harac** [meşakkat, zorluk, sıkıntı] olmadan cem edilmez. **Maliki**'yi taklid eden, kendi mezhebinden çıkmış sayılmaz. Harac olmadan, **Hanefi** mezhebine aykırı olan hükümlere uyulmaz.

Maliki taklit edilmese de, harac olunca, o anda üç mezhepten biri taklit edilerek, cem edebilir. Cemin yapılabilmesi için harac şarttır.

Mukimlik ve cem

Soru: **Maliki** mezhebinde, bir ihtiyaç olunca, **seferde** öğleyle ikindi ve akşamla yatsı namazlarını cem etmek caiz olduğuna göre, 10 gün için sefere çıkan **Hanefi**, ihtiyaç halinde **Maliki**'yi taklit ederek cem edebilir mi?

CEVAP

Başka bir mezhebi taklit edenin, o mezhebin o husustaki diğer şartlarına da uyması gerekir. **Maliki**'de seferde cem etmek caizse de, giriş çıkış günleri hariç 4 **veya** daha fazla gün için sefere çıkan, **Maliki**'de seferi olmaz. 10 gün için sefere çıkan kimse de, **Maliki**'ye göre seferi olmayacağı için, **Maliki**'yi taklit ederek cem edemez.

Hanbeli'de ise, ihtiyaç halinde **mukimken** de cem caizdir. **Maliki**'ye göre seferi olamayan, **Hanbeli**'yi taklit ederek cem eder. Mukim olacağı için de, cem ederken dört rekât olan farzları yine dört rekât olarak kılar.

Mukimken cem

Soru: Bir zaruret **veya** ihtiyaç halinde, mukimken, **Hanbeli**'den başka, iki namazı cem etmeyi caiz gören başka mezhep var mıdır?

CEVAP

Şafii ve **Maliki** mezhebinde bazı durumlarda **mukimken** de cem caizdir.

Şafii mezhebinde:

Şiddetli yağmurda, sadece camide cemaatle cem-i takdim caiz, cem-i tehir caiz değildir. Başka bir kavle göre de, münferit kılan da cem edebilir. Bir kavle göre, hastalık halinde de, cem etmek caizdir. Bir korku sebebiyle cem caiz olduğu gibi, önemli ihtiyaç halinde, mukimken de cem caizdir.

Maliki mezhebinde:

Önemli bir hastalıkta, ihtiyarlıkta cem edilebilir. Ayrıca, camide cemaatle kılarken, karanlıkla beraber şiddetli yağmur ve çamur olunca, takdimle cem caiz olur; fakat evde bu caiz olmaz. Cem edince, vitir vaktinde kılınır. Vaktinde kılınmazsa **vitir Maliki**'ye göre sünnet olduğu için kazası gerekmez.

Soru: Diş dolgusu olan hasta, iki namazı cem için niye **Hanbeli**'yi değil de, **Maliki**'yi taklit etmesi gerekir?

CEVAP

Çünkü **gusülde Hanbeli'de ağzın içini yıkamak farzdır**. Dolgusu olan **Hanefi**, bu durumda **Hanbeli**'yi taklit edemez. **Maliki**'de caiz olduğuna göre, **Hanbeli**'yi taklit etmeye ihtiyaç kalmıyor.

Şafiide cem-i takdimin şartları

Soru: İlmahal'de, (**Şafii mezhebinde, yağmur sebebiyle camide cemaatle cem-i takdim caizse de, yedi şartı vardır**) deniyor. Orada bildirilmeyen bu yedi şart nelerdir?

CEVAP

Yağmur sebebiyle **cem-i takdimin** yani öne alarak cem etmenin **yedi şartı şunlardır:**

1- Tertibe uymak:

İkindiyi öğle vaktinde kılacaksa, önce öğleyi sonra ikindiye kılmalı, yatsıyı da akşam vaktinde kılacaksa, önce akşamı sonra yatsıyı kılmalıdır.

2- Niyet:

Birinci namazda cem etmeye niyet etmelidir: Öğle ile ikindiye cem-i takdimle kılacaksa, öğle vaktinde, öğleyi ikindiye beraber kılacağına niyet etmelidir. Akşamla yatsıyı cem-i takdimle kılacaksa, akşam vaktinde, akşamı yatsıyla beraber kılacağına niyet etmelidir.

3- Muvalat:

İki farz namazı ara vermeden peş peşe kılmalıdır. **Aralarında sünnet kılmak, caiz olmaz**. Aralarına ezan, ikâmet ve taharet gibi fasılaların konulması caizdir. Meselâ öğle namazını kıldıktan sonra, ikindiye kılmadan abdesti bozulan kişinin abdest alması, ceme zarar vermez.

4- Uzaklık:

Yağmur sebebiyle cem edebilmesi için, caminin uzakta olması da gerekir.

5- Birinci vaktin çıkmaması:

İkinci namazı kılana kadar, birinci namazın vaktinin çıkmaması gerekir. Mesela öğle ile ikindinin farzı kılınırken ikindi vaktinin girmemesi gerekir.

6- Birinci namazın sahih olduğunu zannetmek:

Meselâ birinci namaz Cuma namazı ise, cumanın şartlarının bulunmadığı için sahih olmadığını biliyorsa cem caiz olmaz.

7- Namazı cemaatle kılmak:

İmamın cemaate de niyet etmesi gerekir. Bu, **Safii**'de yağmur sebebiyle cem etmenin şartıdır; yoksa seferde cem ederken cemaatle kılmak şart değildir.

Seferi ise, ikinci namaza iftitah tekbiri alıp başlayıncaya kadar seferin devam etmesi şarttır. İkinci namaza başladıktan sonra sefer biterse, ceme devam edilir; ama ikinci namaza başlamadan önce sefer sona ererse, artık cem etmek sahih olmaz. Böyle durumlarda **Hanbelî** mezhebi taklit edilerek cem yapılabilir. Eğer bir özürle bu vakte bırakmışsa günah olmaz.

İki namazı cem etmek (birleştirmek)

Soru: Mezheplere göre iki namazı cem etmenin şartları nelerdir?

CEVAP

Cem etmek, iki namazı birleştirip kılmak demektir.

İkindiyi öğle vaktinde, öğle ile birlikte **veya** yatsıyı akşam vaktinde, akşam ile birlikte kılmaya cem-i takdim = takdim ederek cem etmek denir. Takdim etmek öne almak, sonraki namazı öne alıp öncekiyle birlikte kılmak demektir.

Öğleyi ikindi vaktinde ikindi ile **veya** akşamı yatsı vaktinde, yatsı ile birlikte kılmaya cem-i tehir = tehir ederek cem etmek denir. Önceki vakitteki namazı tehir ederek sonraki vakitteki namazla birlikte kılmak demektir.

Sabah namazı başka vakitlerle cem edilemez.

Mezheplere göre cem etmek şöyledir:

Hanefi mezhebinde:

Hacılar, Arafat'ta, **hutbe okuyan imamın arkasında** öğleyle ikindiye öğle vaktinde takdim ederek kılar. Çadırlarda cemaatle **veya** yalnız kılar, cem edilmez.

Müzdelife'de ise akşamla yatsı, yatsı vaktinde tehir edip kılınır. Müzdelife'deki cem için cemaatle kılmak şart değil, münferit de cem edebilir.

Başka yerde başka zamanlarda iki namazı cem edemezler. Ancak ihtiyaç ve zaruret olunca diğer mezheplerden birini taklit ederek kılınabilir.

Maliki mezhebinde:

Cem yapılabilecek durumlar:

1- Seferde: Mubah olmayan seferde cem edilmez.

2- Hastalıkta: Abdest almakta ve ayakta namaz kılmakta zorluk çeken hastalar, cem edebilir.

3- Karanlıkla birlikte yolların çamurlu olması: Ancak camide cemaatle kılarken cem edilir. Camide tek başına namaz kılan kişinin, iki namazı cem etmesi caiz olmaz. İmam camide ikamet etse bile o, cemaatle birlikte cem edebilir.

4- Arafat'ta: Hac etmek için gelen hacıların öğle ile ikindiye cem-i takdim yapmaları sünnettir.

5- Müzdelife'de: Hac ibadetini eda eden kişinin, Arafat'tan ayrıldıktan sonra Müzdelife'ye ulaşıncaya kadar akşam namazını tehir etmesi sünnet olur. Müzdelife'de akşam namazını tehir ederek yatsıyla birlikte imamla cem-i tehir şeklinde kılar.

Bu beş şarttan başka ihtiyarlıkta da takdim ve tehirle cem yapılabilir.

Vitir cem edilmez, vaktinde kılınır. Kılma imkânı yoksa, kazaya kalması günah olmaz. Evde kılan cem edemez. Deniz yolculuğunda cem caiz olmaz. İhtiyaç olunca, **Şafii veya Hanbeli** taklit edilerek cem edilebilir. Diş dolgusu olan, **Şafii** mezhebini taklit eder.

Maliki'de iki namazı cem ederken:

1- Niyet: Birinci namaza dururken cem etmeyi niyet etmek,

2- Tertibe riayet etmek: Öğleyi ikindiden, akşamı yatsıdan önce kılmak,

3- Muvalat: İki farzı peş peşe kılmak. İki farz arasında abdest almak ve kamet getirmekte mahzur yoktur. İkisi arasında sünnet kılmak mekruhtur.

Bazı âlimlere göre, düğün gibi bazı ihtiyaç hallerinde de mukimken cem caizdir. Dolgu diş olan **Hanefi**, hasta iken **Hanbeli**'yi değil, **Maliki**'yi taklit ederek cem edebilir.

Şafii mezhebinde:

Cem edilebilecek durumlar:

1- Mubah olan seferde: Bir sıkıntı olmasa da takdim ve tehir caizdir.

2- Arafat ve Müzdelife'de: Takdim ve tehirle kılınabilir.

3- Şiddetli yağmurda: Sadece camide cemaatle cem-i takdim caiz, cem-i tehir caiz değildir.

4- Hastalıkta: Takdim ve tehirle kılınabilir.

Bu dört şarttan başka ihtiyarlıkta da takdim ve tehirle cem yapılabilir.

Şafii'de cem-i takdimin şartları:

1- Niyet: Birinci namaza dururken cem etmeyi niyet etmek,

2- Tertibe riayet temek: Öğleyi ikindiden, akşamı yatsıdan önce kılmak,

3- Muvalat: İki farzı peş peşe kılmak. İki farz arasında sünnet kılınırsa cem caiz olmaz, fakat abdest almak ve kamet getirmekte mahzur yoktur.

4- İkinci namaza başlayıncaya kadar yolculuğun devam etmesi.

Şafii'de cem-i tehirin şartları

1- Birinci namazın vakti çıkmadan, namazı cem-i tehir ile kılmaya niyet etmek.

2- İkinci namazı da kılıp bitirinceye kadar yolculuğun devam etmesi.

Hanbeli mezhebinde:

Arafat ve Müzdelife'de, mubah olan seferde, hastalık, emzikli olmak, istihaza, idrar ve yel kaçırmak gibi abdesti bozan özürlü hallerde, abdest ve teyemmüm için meşakkat çekenlerde, âmâ olan, yer altında çalışıp da namaz vaktini anlamakta âciz olan, can, mal ve ırzından korkan, maişetine zarar gelecek olan da iki namazı cem edebilir. Soğuk, kış, yağmur, çamur, fırtınada, yatsıyı akşam ile, evde de cem caiz, öğle ile ikinci caiz değildir.

Hanbeli'de cem-i takdimin şartları:

1- Niyet: Birinci namaza dururken cem etmeyi niyet etmek,

2- Tertibe riayet temek: Öğleyi ikindiden, akşamı yatsıdan önce kılmak,

3- Muvalat: İki farzı peş peşe kılmak. Abdest almak ve ikamet okumak zarar vermez. Sünnet kılırsa cem sahih olmaz.

4- Cemi gerektiren özrün, ikinci namaz tamamlanıncaya kadar devam etmesi gerekir.

Ağzında dolgusu olan **Hanefi**, hastayken iki namazı cem için **Hanbeli**'yi değil, **Maliki**'yi taklit etmesi gerekir; çünkü **Maliki**'de taklit imkânı vardır. **Maliki**'de taklit imkânı olmayınca **Hanbeli** taklit edilir.

Hanbeli'de cem-i tehirin şartları

1- Birinci namazın vakti çıkmadan, namazı cem-i tehir ile kılmaya niyet etmek. Ancak vakit dar olursa bu takdirde ikinci namazı öne alarak birinciyle cemetmek caiz olmaz.

2- Cemi gerektiren özrün, birinci vakitte yapılan niyetten, ikinci namazın vakti girinceye kadar devam etmesi gerekir.

Cem ederken niyet

Soru: Seferde akşamla yatsıyı, **Şâfiî** veya **Mâlikî**'ye göre takdim ederek akşam vaktinde kılacak olan kimse, akşam namazına başlarken cem niyetini unutan, daha sünneti kılmadan cem edeceğini hatırlasa, yatsının farzını kılarken niyet etse sahih olur mu?

CEVAP

Evet.

İhtiyarlıkta cem

Soru: İlmahal'de, **Mâlikî** ve **Şâfiî**'de, sadece seferde değil, (Hastalıkta ve ihtiyarlıkta da iki namaz cem edilebilir) deniyor. **Mâlikî**'yi taklit eden mukimin, hasta iken namazlarını **Hanbelî**'ye göre değil de, **Mâlikî**'ye göre mi cem etmesi gerekir? İkincisi, hasta olmadan ihtiyarlar da mı cem edebiliyor?

CEVAP

Mâlikî'yi taklit eden kimse, **Mâlikî**'de cem mümkün olan yerde, **Hanbelî**'ye göre cem edemez. Çünkü **Hanbelî**'de de, gusûlde ağzın içini yıkamak farzdır. **Hanbelî**'ye göre guslû olmadığı için **Hanbelî**'yi taklit edemiyor. Hastalıkta **Mâlikî** mezhebinde cem caiz olduğu için **Hanbelî**'ye lüzum kalmıyor. Ama mukim iken, başka bir mazeretle **Hanbelî**'yi taklit ederek cem edebilir. Çünkü cem için başka çare yoktur. Namazın kazaya kalmaması için hangi mezhepte cem caiz ise ona uyularak namaz kılınır.

İhtiyarın açık bir hastalığı görülmesi de, onun gücü kuvveti olmaz, ayakta zor durur, itelense yıkılır. Namaz kılarken bile yorulabilir. Abdest alması zor olabilir. Böyle durumdaki bir ihtiyar, seferi olmasa da, kendi evinde bile olsa, iki namazı cem edebilir.

İki namazı cem

Soru: Seferde öğleyi vaktinde kılma imkânı olmadığı için, cem etmek niyetiyle ikinci vaktine tehir etsek, gideceğimiz yere varınca mukim olsak, vardığımızda ikinci vakti de hâlâ çıkmamışsa, **Mâlikî**'ye göre, öğle ve ikindiye cem ederken dört mü, yoksa iki mi kılmak gerekir?

CEVAP

Mukim olunca, artık **Mâlikî**'ye göre cem edilmez, **Hanbelî**'ye uyarak, öğle iki, ikindi dört rekât olarak cem edilebilir. **Yahut** öğle iki rekât olarak kaza edilip, ikindi de, dört rekât olarak kılınır. Öğle namazı, geçerli bir mazeretle kazaya kaldığı için günah olmaz.

Cem için ihtiyaç

Soru: İstanbul'dan Kuzuluk kaplıcasına giderken, Adapazarı'na uğradık. Akşamı Kuzuluk'ta kılarız diye düşünüyorduk. Akyazı'ya gelince, akşama Kuzuluk'a yetişemeyeceğimizi anladık. Ben Akyazı'da inip namazı kıldım. Başka bir vasıtayla Kuzuluk'a geldim. Yanımdaki arkadaşlar biz Kuzuluk'ta cem ederiz diyerek inmediler. Onların da inmesi gerekmez miydi?

CEVAP

İki namazı cem için gerekli ihtiyaç yoksa inmek gerekir. İhtiyaç olmadan cem etmek caiz olmaz. Mesela şunlardan biri varsa cem edilebilir:

1- Yolda inerse, başka vasıtayla gidecek parası yoksa **veya** vasita bulma imkânı yoksa,

2- Yanında bir hastası olup da, inip binecek durumu yoksa,

3- Yanında yükleri çok olup, indirip başka vasita bulmak zorsa,

4- İneceği yerde **veya** yakınlarında abdest alacak yer yoksa,

5- İneceği yerde anarşistlerin, eşkıyaların bir zarar verme ihtimali varsa,

6- Şiddetli yağmur varsa, iki namazı cem etmek için özür olur.

Bunlar **veya** bunlara benzeyen bir özrü yokken, iki namazı cem etmek caiz olmaz.

Cuma günü cem

Soru: Seferde cuma günü, öğleyle ikindiye cem etmesi gereken kişi, cumanın farzıyla ikindiye mi cem eder, yoksa zuhr-i âhirlle ikindiye mi cem eder?

CEVAP

Seferî olana cuma kılmak farz değildir, öğleyi kılması ise farzdır. Cumanın sıhhat şartlarından bazıları olmadığı için, cumayı kılmayıp, öğleyle ikindi, diğer üç mezhepten biri taklit edilerek cem edilir. Mukimken cem etmek gerekince de, o günkü öğleyle ikindi, **Hanbelî** mezhebi taklit edilerek cem edilir.